

AT FOREGRIBE DET UKENDTE

– EN METASYNTESE AF TIDLIGERE ANBRAGTE
UNGES FORTÆLLINGER MIDT I TRANSITIONENAf Ole Steen Kristensen¹

Transitionen fra anbringelse til selvstændigt liv som voksen er vanskelig og forbundet med mange tilbageslag og afslag under overgangen, hvilket resulterer i en høj risiko for arbejdsløshed og et lavt uddannelsesniveau. Der er stadig mangel på viden om, hvad der skaber disse skuffende resultater; og hvordan unge veksler mellem akkumulerede minder om fortiden og fragmenterede ideer om fremtiden. Systematiske litteratursøgninger er foretaget, og relevante temaer blev identificeret i 39 studier. Under det første tema identificeres problemer i balancen mellem afhængighed og uafhængighed. Under andet tema identificeres kampen for et selvstændigt liv med realisering af drømme og forhåbninger. Transitionen beskrives som en periode, hvor ambivalente følelser kan hæmme et fremadskuende blik, understøttet af et anbringelsessystem, der kun i begrænset omfang fokuserer på de unges egne overvejelser om deres fremtid.

Nøgleord: transition, anbringelse, metasyntese

1. Indledning

Interessen for at lytte til anbragte unges egne oplevelser og fortællinger har været stigende i de sidste to årtier. Taler man med de unge selv, mærker man hurtigt en vis aversion mod at blive forklaret og forstået uden at blive hørt. Unges egne fortællinger bliver i stigende grad formidlet på unges egne præmisser, samtidig med at der fra foreninger for anbragte børn og unge protesteres imod, at børn og unge anbringes uden for eget hjem uden at blive inddraget i så afgørende beslutninger om deres fremtidige liv (Nielsen, 2001). Selv om interessen for at inddrage unge klart er til stede (ten Brummelaar, Knorth, Post, Harder, & Kalverboer, 2018), undrer fagpersoner i praksis sig over, hvorfor det er så svært at inddrage unge i beslutninger, der vedrører de unge selv (Schjær Jensen, 2014). Sideløbende med denne udvik-

¹ Ole Steen Kristensen, professor i pædagogisk psykologi, Psykologisk Institut, Aarhus Universitet, e-mail: olesteen@psy.au.dk.

ling ses flere og flere forsøg på anvende de unges egne perspektiver på begrebet familie (Ellingsen, Shemmings, & Storksens, 2011; Lee, Cole, & Munson, 2016), begrebet voksen (Berzin, Singer, & Hokanson, 2014) eller begrebet hjem (Natalier & Johnson, 2015). Denne artikel ligger i forlængelse af disse initiativer og ønsker at analysere tidligere anbragte unges syn på fremtiden under transitionen.

Eksisterende forskning viser næsten entydigt, at tidligere anbragte unge i højere grad end andre unge slås med sociale problemer, såsom hjemløshed, arbejdsløshed, lavt uddannelsesniveau og misbrug – en situation, der ofte ledsages af mentale vanskeligheder (se forskningsoversigter Backe-Hansen, Egelund, & Havik, 2010; Collins, 2001; Egelund, Christensen, Jacobsen, Jensen, & Olsen, 2009; Jones et al., 2011; Gypen, Vanderfaillie, De Maeyer, Belenger, & Van Holen, 2017; Wulczyn, Harden, & Barth, 2005). Unge egne forklaringer på disse skuffende resultater (Reilly, 2003) inkluderes imidlertid kun i begrænset omfang, og behovet for en mere nuanceret forståelse af den modgang, de unge møder, og de oplevelser, de bringer med sig, øges. Hvordan foregriber tidligere anbragte unge fremtidige udfordringer? Hvordan påvirker deres negative oplevelser i fortiden deres orientering mod fremtiden?

Tidligere anbragte unge kan som voksne se tilbage på en barndom præget af transitioner – fra hjemmet til anbringelse, fra anbringelse retur til forældrene og måske genanbringelse og fra anbringelse til et selvstændigt liv som voksen. Oplevelsen af at vokse ud af anbringelse kan være vanskelig og gør det svært for tidligere anbragte unge at tilpasse sig de nye krav og aktiviteter, der nødvendigvis følger af en transition til et selvstændigt voksenliv. Transitionen til et uafhængigt voksenliv er en udfordring, som alle unge står over for. Transitioner er forandringer og dermed usikkerheder, som skal tackles, og transitionen defineres bredt som nye måder at organisere aktiviteter på (Caspi & Moffitt, 1993, p. 249), men for tidligere anbragte er transitionen forceret og komprimeret (Stein, 2005). Udfordringen for anbragte unge er navigationen mellem forskellige institutionelle veje undervejs i deres barndom (Nurmi, 2001), og denne navigation påvirker deres tænkning og beslutninger om fremtiden – deres mulige selv (Markus & Nurius, 1986). Unge fremadskuende narrativ (kaldet prospektion af Omland & Andenæs, 2019) udspiller sig i feltet mellem institutionsdiskurser og personlig livshistorie (Jansen, 2010; Jansen & Andenæs, 2011). Transitionen for tidligere anbragte unge er således ikke kun forceret og komprimeret, som Stein (2005) fastslår, men også præget af, at det fremadskuende perspektiv, der udvikles i løbet af barndommen for alle børn, kan miste sin narrative kraft (Jansen, 2013) under anbringelse. I løbet af barndommen udvikler den narrative kraft sig forskelligt fra ung til ung, og der er derfor brug for et ideografisk begreb, som kan rumme mangfoldigheden i unges fremadskuende narrativ eller tidsperspektiv.

I denne artikel er valget faldet på “current concern” (her oversat til optagethed), som forstås som den tilstand, hvor individet befinder sig mellem to tidspunkter: det ene, hvor man engagerer sig i et mål, og det andet, hvor man når målet eller opgiver jagten (Klinger, 1975, 2013; Klinger, Barta, & Maxeiner, 1981; Klinger & Cox, 2011). Denne tilgang åbner muligheden for at forstå mangfoldigheden i unges optagethed og deraf følgende tidsperspektiv. Denne teoretiske tilgang læner sig op ad Kurt Lewin (1948), der i en klassisk artikel påpeger, at det er den psykologiske fremtid, der sammen med den psykologiske fortid og nutid skaber adfærd. Hos den arbejdsløse findes fortsat et håb, men når det håb opgives, stopper han eller hun med at planlægge, tage initiativer og har ikke længere et ønske om et bedre liv. Ifølge Klinger (1975) konstruerer mennesker deres liv omkring flere forskellige mål, dvs. begivenheder, der er placeret et sted i fremtiden: noget af det, man er optaget af, nås, mens andet af det, man er optaget af, ikke nås. Tilstandene mellem engagement og mål påvirker unges motivation (forventninger, intentioner, motiver, drømme m.m.), reaktioner (sensitivitet, opmærksomhed) og tænkning (dagdrømmeri, overspringshandlinger, informationsselektion og -søgning m.m.). En følge af tilgangen er, at selv om personen bliver forstyrret eller forhindret i at nå målet, kan målet stadig aktivere handlinger og adfærd, ligesom forstyrrelser i opnåelse af mål antages at medføre frustration, som i sig selv præger handlinger, reaktioner og tænkning (den såkaldte Zeigarnik-effekt). Det er derudover vigtigt at påpege, at målene er særegne for det enkelte individ og afspejler en optagethed af fortid, nutid og fremtid (Klinger, 1994), og at befordrende omstændigheder fremmer en målrettethed, og omvendt, omstændigheder kan hæmme målrettetheden og øge fokus på nutiden, i teoriens termer overspringshandlinger (Klinger, 2013).

I denne artikel anvendes begrebet optagethed for at fange mangfoldigheden i unges optagethed under transitionen. Det giver rum for, at unge selv giver udtryk for deres optagethed, og at deres mål har forskellige værdier for dem, og at de unge oplever, hvor svært det kan være at opnå målet. Det væsentlige her er, at de unge selv formulerer egne værdier og mål og det, de orienterer sig imod. Optagetheden vedrører hvert enkelt mål, som hver enkelt person har flere af, og hver person har derfor løbende en variation af samtidige, overlappende optagetheder (Klinger et al., 1981).

Unge navigation mellem fortid, nutid og fremtid er emnet for denne artikel. På grundlag af en syntese af kvalitative undersøgelser af transitionen set fra tidligere anbragte unges eget perspektiv er formålet med denne artikel dels at beskrive mangfoldigheden i tidligere anbragte unges fremtidsperspektiv og dels at identificere de unges balancering mellem minder om fortiden og ideer om fremtiden.

2. Metasyntese

Metasynteser er en forholdsvis ny systematisk syntesestrategi. Noblit og Hare (1988) foreslog som nogle af de første en ny syntesestrategi; en stringent procedure for, hvordan man oversætter andres studier. Noblit og Hare (ibid.) foreslog at anvende metaforer og analogier i de kvalitative studier til denne oversættelse. Denne syntesemetode har siden fået mange efterfølgere, der prioriterer forskellige sider af synteseprocessen (Hannes & Lockwood, 2012), eksempelvis anvendes metasyntesen til at afprøve centrale teoretiske antagelser (Pawson, Greenhalgh, Harvey, & Walshe, 2005), til aggregering af andres begreber (Hannes & Pearson, 2012) eller aggregering af andres begreber og fund (Dixon-Woods et al., 2006). Fælles for dem alle er en opfattelse af, at metasyntese er en måde, hvorpå det er muligt at undersøge, sammenligne og generalisere resultaterne fra et større antal kvalitative studier. En metasyntese bygger på en stringent indsamlings- og analysemetode i flere faser, som med transitionstudier in mente kommenteres i det følgende.

Kvalitativ forskning er en bred paraply, der dækker over forskellige stilarter, som ofte bunder i videnskabsteoretiske og/eller filosofiske divergenser (Howitt, 2016). Fælles træk ved kvalitativ forskning er dog interessen for den rige, detaljerede beskrivelse, der indfanger individets perspektiv i sin helhed, og en interesse for naturalistiske studier med fokus på personen i hans/hendes hverdagsliv med de begrænsninger, det liv sætter.

Der findes endnu ikke et fælles sprogbrug eller bibliografiske kategorisystemer på feltet. Studier af anbringelse er generelt dårligt indekserede (Dixon-Woods et al., 2006), hvilket gør søgestrategier (og dermed metasynteser) vanskelige. Litteraturen om anbragte børn er spredt, og antallet af “keywords” i databaser er stort. Under litteratursøgningen til denne artikel er der i den internationale litteratur identificeret 14 synonymmer for ordet “anbragt”. Der skal derfor kastes et fintmasket net ud, og fangsten skal efterfølgende først grov- og siden finsorteres. Der blev søgt i følgende databaser: PsycINFO og Social Care Online.

Søgestrategien tog for det første udgangspunkt i populationen (unge mellem 13 og 29 år) i en anbringelse uden for eget hjem og for det andet i fænomenet transition med de forskellige emneord, der findes i databaser herom. Disse kriterier blev omsat til følgende søgestreng, som dog blev varieret efter databasens faciliteter. Her ses den søgestreng, der blev anvendt i PsycINFO:

“foster children” OR “foster care” OR “looked after” OR “looked-after” OR “out of home care” OR “out-of-home care” OR “out of home placement” OR “out-of-home placement” OR “residential care” OR “state care” OR “public care” OR “kinship care” OR “in care” OR “foster home”

“school to work transition” OR “vocational rehabilitation” OR “employment” OR Housing OR “Life course” OR “Life Stage Transition” OR

“Life changes” OR transition

Afgrænsning: kvalitative studier og unge.

Ud over denne systematiske søgning er der anvendt søgning efter snebolds-princippet, dels i artiklernes referencer og dels i dansk litteratur.

Der er ikke gjort forsøg på at skelne mellem forskellige typer anbringelse.

Det endte med 1570 artikler og bøger. Alle referencer blev downloadet til Endnote, og i første grovsortering blev referencerne først rensset, og perifere emner i forhold til denne artikels emne blev frasorteret. Rensningen indebar, at artikler om terapeutiske programmer, med et sprog, jeg ikke forstår (spansk, tjekkisk o.l.) samt emner såsom policy analysis, tekniske papirer om måling, guides og manualer, statistiske indikatorer blev udeladt. Frasorteringen indebar også, at emner som kroniske og somatiske sygdomme, gerontologiske temaer, smertelindring, psykiatrisk hospitalisering og hjemløshed blev udeladt. Anbragte unge med handicaps (udviklingshæmning, autisme, døve) er ligeledes udeladt. Det endte med 876 artikler.

Anden sortering i Endnote bestod i identifikation af artikler, hvor unges eget perspektiv stod centralt. Det medførte, at forældres og professionelles perspektiver blev udeladt i denne metasyntese. Dertil kommer det rent tekniske problem, at det ikke lykkedes at finde originalteksten på nogle af referencerne. Det endte med i alt 230 referencer. Blandt de 230 studier har jeg valgt at fokusere på studier, der omfatter de unges oplevelse af den hjælp, de modtager. Det endte med 141, som herefter blev analyseret i NVivo.

Efter analysen blev 99 udvalgt til en dyberegående analyse. Der findes en begyndende tradition for at anvende stringente kriterier i vurderingen af kvalitativ forskning (Dixon-Woods et al., 2007; Spencer, Ritchie, Lewis, & Dillon, 2003). Under analysen blev den mest omfattende ramme (ibid.) anvendt. I denne ramme fokuseres der på 16 forskellige vurderingsspørgsmål. Eksempler er: Har studiet et relevant og vigtigt forskningsspørgsmål? Er baggrunden for dette forskningsspørgsmål eksplicit beskrevet? Er der en grundig redegørelse for metodologi? Giver studiet en overbevisende analyse af fundene, og præsenteres de meningsfyldt? Efter analysen blev 39 studier udvalgt til denne metasyntese. Kriteriet var her, at de valgte studier fokuserer på de unges egne forklaringer på sammenhængen mellem fortid, nutid og fremtid. Tilsammen omfatter studierne 960 unge (dog er 130 gengangere i flere artikler), og antallet af interviewpersoner varierer fra 3 til 71 med et gennemsnit på 25 interviewpersoner. 60 studier blev fravalgt, og det er studier, der kvantificerer interviews eller kun bruger citater som illustration og mangler systematisk analyse.

De udvalgte kvalitative studier i denne metasyntese har en række fælles karakteristika. Alle bruger purposive eller convenience sampling, alle benytter semistrukturerede interviews som dataindsamlingsmetode, og alle studier interviewer unge, der står lige foran transitionen eller for nyligt har forladt anbringelsessystemet. De fleste kvalitative studier af tidligere anbragte unge i transitionen er tværsnitsundersøgelser, hvor unge interviewes om deres oplevelser her og nu. Disse oplevelser dækker et bredt spektrum af problemstillinger på anbringelsesområdet, fra hjemløshed over teenageforældre til unges oplevelse af brud i tilværelse og generel mistillid til "systemet". Beskrivelserne af unge, der ikke føler sig ordentligt forberedt på voksenlivet eller mangler støtte under transitionen, fylder ligeledes meget.

I de følgende analyser trækker jeg på de 39 studier. Jeg går ikke i detaljer med hvert enkelt studie; det vil fylde for meget. Citater ville berige teksten, men vil også være for omfattende, og jeg må henvise til originallitteraturen, hvis man ønsker at læse unges egne formuleringer.

3. Den dynamiske transition

I denne metasyntese beskæftiger jeg mig med temaer, der udspringer af interessen for unges tidsperspektiv. Det første tema er et overordnet billede af transition som en dynamisk proces uden et tydeligt start- og slutpunkt, dvs. at transitionen er konstrueret omkring stadier, hvor forskellige temaer dukker op i de unges fortællinger. De to øvrige temaer i denne artikel handler om første fase i transitionen – frigørelsen fra anbringelsessystemet – og den anden fase i transitionen – den nyopståede forestilling hos de unge om det liv, de ønsker at leve.

De fleste studier med fokus på tidsperspektivet er retrospektive analyser, hvor der med udgangspunkt i unges situation her og nu spørges til, hvordan fortiden bliver relevant for nutidens valg (Fransson & Storø, 2011), hvordan unge set i bakspejlet forholder sig til deres familie (Andersson, 2005, 2009), hvordan unge reflekterer over det, de er optagede af (Hung & Appleton, 2016) og den sammenhængende tråd mellem fortid og fremtid (Devenney, 2017). Trods deres forskellige teoretiske forankringer (fra tilknytningsteori over poststrukturalisme til Margaret Archers realistiske teori om "agency") viser disse studier, at anbringelsen uundgåeligt sætter gang i unges refleksioner over det, der er vigtigt for dem (Hung & Appleton, 2016), deres holdninger til familien (Andersson, 2005) og unges håndtering af fortidens vanskeligheder (Fransson & Storø, 2011). Fortiden optager ikke overraskende unges tanker; de unges fortællinger er hele tiden forbundet med fortiden og er domineret af frygten for at komme til at ligne forældrene og af forstyrrelse af planer for fremtiden.

Der er stor diversitet i måden at tackle udfordringer på, fx hvordan man håndterer daglige udfordringer under transitionen, skaffer sig det første job,

finder en bolig, og hvordan man modtager støtte under transitionen (se reviews af Häggman-Laitilaa, Salohekkilä, & Karki, 2018; Parry & Weatherhead, 2014). Der findes intet enkelt mønster blandt unge, måske med undtagelse af at transitionen skal forberedes, lang tid før den begynder (Arnau-Sabatés & Gilligan, 2015). Engagementet i et mål bliver langsomt bygget op over årene, og i og med at det ikke har været muligt at engagere sig, dominerer følelsen af at vokse hurtigt op og være uforberedt på det liv, der kommer efter anbringelsen, hvilket sætter sig spor i selvpfattelsen (Samuels & Pryce, 2008; Quest, Fullerton, Geenen, & Powers, 2012). Tid er dermed en afgørende faktor for unges oplevelse af transitionen. Det bekræftes af Bengtsson, Sjöblom, & Öberg (2017), der i en interviewundersøgelse af 15 unge viser, at unge bekymrer sig om fremtiden, mens de stadig er i anbringelses-systemet, men også at disse bekymringer erstattes af positive forventninger seks-ni måneder efter at anbringelsen er ophørt. Dima og Skehill (2011) og Anghel (2011) har fulgt rumænske unge over ca. ti måneder og viser, at unge i transitionen bevæger sig fra afslutning af anbringelse over en neutral zone, hvor alt drejes og vendes, til en ny begyndelse med nye færdigheder og muligheder. Det understreges, at de unges behov udvikler sig mellem de tre zoner, og det understreges, hvor svært det er at forlade anbringelsesforløbet og starte på et nyt liv.

Ud fra de omtalte studier kan det antages, at konsekvenserne af disengagement er forskellig, afhængigt af hvor i transitionsprocessen de unge befinder sig, og hvilken modstand de unge møder undervejs. Med inspiration af Littles fase-model (1983), der beskriver den dynamiske transitionsproces i det følgende i fire faser, vil jeg undersøge dette i det følgende.

3.1 Frigørelsen: Balancen mellem afhængighed og uafhængighed

Den første fase (udgangspunktet) i Littles model (1983) er frigørelsen og er en bevidsthed om, at livet kunne være anderledes, end det er. Dette kan ses som essensen af at afslutte anbringelsesforløbet. Man er fortsat fastlåst af "gamle" projekter, og man oplever en diskrepans mellem egne behov og de muligheder, der tilbydes. Transformationen af diskrepansen til konkrete handlinger er endnu diffus for deltageren, og forsøg på at omsætte dette ender let med at mislykkes. Kampen for at overleve fylder (Refaeli, 2017; Schofield, Larsson, & Ward, 2017). I denne fase er andres rolle at tilbyde den unge muligheder af relevans.

På rejsen fra anbringelsen til voksenlivet bringer de unge oplevelser med sig. Disse oplevelser præger transitionen og er en del af de unges medbragte bagage, når de skal håndtere de udfordringer og barrierer, de møder (Lane, 2017). Fortiden og anbringelsen er konstant under overvejelse og betyder, at de unge må balancere mellem deres fortid og mulige fremtid. Håbet om at forlade anbringelsen gør det muligt for unge at opbygge forventninger om fremtiden og lade disse forventninger fylde tankerne. Befordrende for denne proces er konsistente og tilstedeværende voksne. Forhindringerne i denne

proces er et “system”, der fratager de unge kontrol over egne mål, og et “system”, hvor det ikke er muligt at omgøre en forkert beslutning (Höjer & Sjöblom, 2010; Anghel, 2011; Johansson & Höjer, 2012; Quest et al., 2012]. Kontakten til den biologiske familie fylder meget og har væsentlig betydning for unges oplevelse af muligheder i fremtiden. Unges egne fortællinger om deres biologiske familie handler om dramatiske begivenheder, såsom neglect, være efterladt af familien, skilsmisse, sygdom og fattigdom hos forældre, fængsling af forælder eller barn, misbrugt af et familiemedlem. Anbragte børn og unge har et hårdt arbejde med at forsone sig med de skuffelser, som de har oplevet i deres biologiske familie (Andersson, 2005, 2009), og de svigt, de har oplevet (Geenen & Powers, 2007; Lee et al., 2016). Forsoning er væsentlig, uanset om den unge vender tilbage til familien eller ej.

Den omfattende ustabilitet i anbringelse hører til blandt de mest frustrerende oplevelser, der skaber en dobbelt tvetydighed. En anbringelse har bl.a. til formål at hjælpe de unge, men opleves ikke altid sådan. For det første sætter de mange anbringelser, sammenbrud og genanbringelser meningen med anbringelsen i relief. Hyppige skift forringer muligheden for at føle et tilhørsforhold til anbringelsesstedet eller til voksne og skaber i øvrigt en følelse af, at ingen bekymrer sig om de unge, med deraf følgende manglende tillid og følelse af disengagement. For det andet er bekymringerne forud for transitionen utallige. Unge udtrykker bekymringer om deres venner, bolig, uddannelse, finanser og fremtidig placering på arbejdsmarkedet (Buys, Tilbury, Creed, & Crawford, 2011; Höjer & Sjöblom, 2010; Curry & Abrams, 2015), og generelt føler de unge sig ikke forberedt på at træde ind i voksenlivet (Cunningham & Diversi, 2013; Curry & Abrams, 2015). Australiske studier peger på, at multiple barrierer påvirker transitionen (Buys et al., 2011; Crawford, Tilbury, Creed, & Buys, 2011). Det karakteristiske er, at disse bekymringer ikke mødes af det sociale system.

Dette skaber et paradoks: På den ene side vil de unge gerne være autonome, og på den anden side følge de råd, som de får fra professionelle (Cunningham & Diversi, 2013; Jones & Gragg, 2012; Goodkind, Schelbe, & Shook, 2011; Quest et al., 2012; Tilbury, Buys, & Creed, 2009). En anbringelse indebærer, at unge føler sig afvist af familie og venner, og dette tab fylder meget (Lee et al., 2017; Samuels, 2009). Unge ønsker at undgå den stigmatisering, der ofte følger af en anbringelse, og er bange for, hvad “systemet” kan finde på. Frustrationer med “systemet”, dårligt forhold til personale, mangel på støtte og vejledning i uddannelses- og erhvervsvalg hører til blandt de mange kritikpunkter, som kun forstærker ustabiliteten (Buys et al., 2011; Haight, Finet, Bamba, & Helton, 2009; Morton, 2015; Quest et al., 2012).

At bryde med fortiden er dermed et væsentligt tema for tidligere anbragte unge, for at de kan realisere sig selv (Hung & Appleton, 2016; Fransson & Storø, 2011; Samuels & Pryce, 2008; Refaeli, 2017). Flere studier peger på behovet for at løsrive sig fra den biologiske familie trods tabet af bånd (Cun-

ningham & Diversi, 2013; Curry & Abrams, 2015; Samuels & Pryce, 2008). Der findes forskelle i beskrivelserne af de unges håndtering af vanskeligheder, såvel unge, der oplever et gryende selv udvikle sig, som unge, der ikke viser nogen entusiasme med hensyn til planlægning af deres tilværelse fremover (Hung & Appleton, 2006). Det gælder især refleksioner, hvor unges handlinger (deres agency) er styret af dag til dag-handlinger eller negative følelser i forhold til nutiden. Hos Fransson og Storø (2011) forstås fortiden som konstrueret i tid og rum, og ideen med at beskæftige sig med "self-work", som de kalder unges refleksioner, er at pointere, at den institutionelle diskurs bidrager til at fastholde unges optagethed af fortiden ved at fokusere meget på unges biografi. Fransson og Storø (ibid.) identificerer tre grundlæggende måder at håndtere fortiden på: 1) at bryde med fortiden, 2) håndtere problemerne løbende eller 3) kæmpe for at bevare en rimelig tilværelse. Disse studier viser, at fortiden er meget levende for tidligere anbragte unge i transitionen, og ofte fylder fortiden forholdsvis meget og fremtiden forholdsvis lidt. Om end studierne ikke direkte beskæftiger sig med organisering af døgninstitutioner og/eller familiepleje, omtales institutionelle begrænsninger som hæmmende for udviklingen af et sammenhængende billede af fremtiden.

Relationer påvirkes under transitionen, og dermed påvirkes også de unges optagetheder. Unges erfaringer med social støtte under transitionen er blandede. Der rapporteres om unge, der efterlyser hjælp fra familie og venner, mens andre modtager omfattende støtte (Haight et al., 2009). Unge, der forsøger at kontakte familie, og andre, der ikke gør (Höjer & Sjöblom, 2010). Unge sammenligner sig ofte med andre unge, og unges internalisering af andres perspektiv fylder ofte meget, fx ved stigmatisering. Det almene i disse erfaringer er, at de unge ofte rapporterer om angst for at indgå i relationer, af frygt for hvilke konsekvenser det måtte have, og omvendt når andre voksne end forældre holder fast i kontakten, faciliterer det relationer til andre. Unges oplevelse af social støtte er dermed en balance mellem tab af netværk og opbygning af nye relationer, og unges oplevelse af familien kan være tvetydig – nogle gange lever den op til ideale forventninger; andre gange viser realiteterne, at disse forventninger er urealistiske (Lee et al., 2017; Samuels, 2009; Cunningham & Diversi, 2013). Netværket af venner har i lige så høj grad som familie indflydelse på unges planer, men i og med at netværket ofte skifter eller er ustabil, påvirkes de unges mulighed for at engagere sig også.

Uafklarede spørgsmål handler bl.a. om uddannelsens rolle for transition, spørgsmålet om, hvorvidt de unge selv har behov for at fortælle om eget liv, samt de unges engagement i beslutninger om eget liv. Mens en lang række studier peger på, at uddannelse er en væsentlig medierende faktor for unges transition, finder Batsche et al. (2014), at uddannelse ikke er et positivt alternativ til det vanskelige liv. Mens nogle unge mente, at det at fortælle sin egen historie, eventuelt i en terapeutisk sammenhæng, gav dem en bedre forståel-

se af sig selv, mente andre unge, at det blot aktiverede vrede og skam over deres fortid (Steenbakkers, van der Steen, & Grietens, 2016). At blive engageret i beslutninger om eget liv kan ske på flere niveauer, fra fuld kontrol over alle beslutninger til høringsret om beslutninger. Tillid og transparens synes at være nøglefaktorer under transitionen, og tillid og transparens handler om forventninger til og oplevelsen af “systemet” balanceret i forhold til de unges oplevelser af fortiden samt usikkerhed om bolig og andre livsvilkår (Glynn & Mayock, 2019).

Opsummerende: Oplevelserne væver sig sammen med den situation, de unge står i, og adskillige temaer – i denne artikels term: optagethed – dukker op og skaber en retning for de unge. De unge konstruerer deres liv omkring adskillige mål, som der er knyttet usikkerheder til, eller måske endda konflikter mellem forskellige mål. De kvalitative studier, der er omtalt i dette afsnit, fremhæver alle de unges optagethed af at nå et mål, men fremhæver også, at disse mål frustreres undervejs i frigørelsen. Stabilitet i anbringelsen synes at kompensere for usikkerheden (Arnau-Sabatés & Gilligan, 2015), og familielignende forbindelser kan forhindre en negativ overgang til voksenlivet (Andersson, 2005, 2008; Matthews & Sykes, 2012). Indimellem kan noget så jordnært som hjælp til at flytte ind i egen lejlighed fremme et selvhjulpent liv (Curry & Abrams, 2015). En hypotese kunne være, at de unges optagetheder – deres fremtidsorientering – ikke indgår som et element i anbringelsen, og når der tages hånd om unges fremtidsorientering, skyldes det primært voksne (typisk plejeforældre), der virker befordrende for unges optagetheder. Gruppen af tidligere anbragte unge er ikke en homogen gruppe, men en heterogen gruppe. Det gælder såvel i udgangspunktet for anbringelsen som i deres muligheder for at håndtere den usikkerhed, der opstår i transitionen til noget ukendt. Kampen for uafhængighed er dog nærværende for alle unge i de omtalte studier (Goodkind et al., 2011; Haight et al., 2009; Ibrahim & Howe, 2011; Mendis, Lehmann, & Gardner, 2018).

3.2 Ny begyndelse og implementering: Drømme, ønsker og aspirationer

Den anden fase (ny begyndelse; vendepunktet) i Littles model (1983) starter, når deltageren begynder at få en ide om, hvilket liv man gerne vil leve. Man bliver motiveret for at lægge planer. Kampen for at overleve transformeres til overlevelse ved at kæmpe (Refaeli, 2017). I denne fase er andres rolle at støtte og hjælpe med de aktiviteter, den unge er engageret i. I den tredje fase implementeres planerne, og den unge engagerer sig i nye projekter, herunder uddannelse, og reducerer fortidens betydning. I denne fase er andres rolle at hjælpe den unge til at undgå de barrierer, som dukker op under implementeringen, og dermed sikre kontinuitet.

Et væsentligt aspekt af kampen for uafhængighed er muligheden for at praktisere selvbestemmelse (Geenen & Powers, 2007), aktivt høste fordelene af deres livssituation (Hedin, 2017) og møde muligheden for at skabe et kohærent narrativ i et miljø, hvor de unge føler et tilhørsforhold (Schofield et

al., 2017). Dette er ikke risikofrit, men indebærer muligheden for at lære af egne fejltagelser eller af forstyrrede planer. Denne mulighed er imidlertid ikke altid givet på forhånd. Trods det, at alle unge er motiveret af mål, er barrierer for fremtiden et let opdukkeligt emne (Quest et al., 2012; Tilbury et al., 2009). Generelt ønsker de unge at blive involveret i beslutninger om eget liv, og det generelle billede er, at tidligere anbragte unge generelt er målrettede og forfølger deres planer (Leeson, 2007; Quest et al., 2012; van Audenhove & Laenen (2017). De efterlyser dog hjælp og sparring til at skabe en god balance mellem sociale bånd og forfølgelse af planer (Buys et al., 2011).

I flere studier nævnes det, at de unge taler realistisk om balancen mellem at leve i nuet og tænke på fremtiden. Som tidligere omtalt findes der flere grupper blandt tidligere anbragte unge, og en fin skelnen er skellet mellem den gruppe, der kæmper for at overleve, og gruppen, der overlever for at kæmpe (Refaeli, 2017). I denne skelnen kæmper begge grupper, og det er sigende for beskrivelserne. Selvom man overlever, er der stadig en kamp at kæmpe. Unges indre dialog (Hung & Appleton, 2016) kan være fyldt med initiativ, engagement og med drømme om en karriere, men de samme positive egenskaber blandes hos nogle med negative følelser, som får overtaget og medfører en dag til dag-planlægning. Skepticisme og ambivalens omkring planlægning af karrieren dominerer til trods for et potentiale. Forstyrrelser af planer er almindeligt forekommende.

Forsøg med at udvikle de unges egne mål viser, at en tæt træning af den unge i målsætninger og planlægning gør en forskel (Geenen & Powers, 2007; Powers et al., 2018). Interventionsprogrammet, der går under navnet Take Charge, handler om, at den unge modtager ugentlige coaching-sessioner og deltager i jævnlige workshops om, hvordan man tager initiativ til, planlægger og gennemfører planer. Undersøgelsen er tilrettelagt som et lodtrækningsforsøg, hvor 69 unge blev tilfældigt fordelt til et traditionelt program eller til programmet Take Charge. Resultaterne viser, at unge, der deltager i denne intervention, i højere grad gennemfører en uddannelse eller har et arbejde.

Det er ikke usædvanligt, at tidligere anbragte unge spejler sig i rollemødder uden for anbringelsessystemet (Tilbury et al., 2009; Tilbury, Creed, Buys, & Crawford, 2014; Buys et al., 2011; Crawford et al., 2011). Denne hjælp kan handle om at drive de unge videre, samtidig med at der findes en balance i forhold til de unges ønske om kontrol over eget liv (Goodkind et al., 2011). Mål opstår som en kontekstuel drivkraft (Samuels & Pryce, 2008) i processen mellem det levede liv og motivation – i denne artikels teoretiske formulering: engagementet i et mål.

Hos unge, der oplever, at voksne ikke viser dem interesse, melder tvivlen sig (Tilbury et al., 2009). Frygten for nederlag og for ikke at leve op til andres forventninger gør overgangen vanskelig. Til gengæld er det også sådan, at overgangen lettes, når voksne viser tålmodighed, bygger videre på de unges egne ønsker og afstemmer deres reaktioner efter de unge. Afgørende for

en god overgang er evnen til at være uafhængig af andres vurderinger, skaffe sig venner, være målorienteret og acceptere hjælp, når det er nødvendigt (ibid.).

Opsummerende: Trods ønsket om en god karriere rummer transitionen også risikoen for fragmenteringen af fremtiden eller frygten for den usikkerhed, mødet med det ukendte indebærer (Tilbury et al., 2009; Hung & Appleton, 2016). I bestræbelserne på at undgå accentuering af tidligere problemer er det afgørende, at de unge møder befordrende omstændigheder, hvor deres forestillinger om fremtiden samstemmes med den aktuelle situation. Det lyder umiddelbart tilforladeligt, men studier peger på, at der kan være modstrid mellem "systemets" eller omsorgspersoners mål med anbringelsen og den unges egne mål (Jones & Gragg, 2012). Fordringen er derfor for de unge at håndtere tilbageslag og afvisning – oven i de andre usikkerheder, de unge står med. Forskellige copingstrategier har indflydelse på valget, eksempelvis at undgå at tale om og tænke på fremtiden (Quest et al., 2012).

4. Konklusion

Denne metasyntese har fokuseret på 39 kvalitative studier af tidligere anbragtes transition. De fleste studier beskriver de unges kamp for uafhængighed, og færre studier beskriver, hvordan unge når ud over kampen og begynder at kæmpe for et liv efter transitionen fra anbringelse til et selvstændigt liv. Om end studierne i undersøgelsesdesign og -metode ligner hinanden, er der forskelle i studiernes fokus. Det medfører en begrænsning i de oplysninger, der er til rådighed for denne metasyntese. Omvendt giver forskellige studier en mulighed for at beskrive mangfoldigheden i tidligere anbragte unges transition til et selvstændigt voksenliv. Og den beskrivelse er som følger:

Tidligere anbragte unge er placeret midt i spændingsfeltet mellem offentlige diskurser om udsatte børn og unge og deres egen personlige livshistorie. Denne placering skaber ambivalente følelser og konflikter, hvor risikoen er, at vanskeligheder i fortiden accentueres, og det fremadskuende narrativ mister sin kraft. Samstemningen mellem fortid, nutid og fremtid risikerer at tippe fra en ligevægt til en uligevægt, hvor problematisk fortid fylder, og hvor en fremtid er fragmenteret. De ambivalente følelser handler både om dårlige skoleoplevelser og dårlige forhold til voksne, herunder familie, men også om mangel på støtte, stigmatisering og ustabile anbringelser. De almindelige problemer, som alle unge står over for i transitionen, forstærkes hos gruppen af tidligere anbragte. Job, uddannelse og bolig er alle komponenter, man overvejer på vej til et selvhjulpent liv.

Essensen af denne metasyntese antyder for det første, at konsekvenserne af et disengagement fra unges egne mål afhænger af, hvor i transitionsprocessen de unge befinder sig, og for det andet at tidligere anbragte kun i be-

grænset omfang møder personer, der interesserer sig for deres overvejelser om en ny begyndelse. Det billede, man får gennem disse kvalitative studier, er, at anbringelsessystemet interesserer sig for de unges fortid, men kun i begrænset omfang fokuserer på de unges egne overvejelser om fremtid. Dermed forstærker anbringelsessystemet fokuseringen på den problematiske fortid.

Den dynamiske transitionsproces er – ud fra de nævnte studier – en proces, hvorigennem unges refleksioner om fortidige begivenheder kommer til at fylde mindre, og hvorigennem der langsomt skabes en ide om, hvordan deres fremtidige tilværelse kan forme sig. Anbringelsen – hvad enten det er familiepleje eller institutionsanbringelse – kan fremme eller hæmme denne væsentlige udviklingsproces hos unge, som af forskellige grunde er havnet i et system, som ikke direkte adresserer fremtiden. Et almindeligt billede af transitionen er, at man bevæger sig i små skridt – faser – hen imod autonomi, og at der til hver fase hører særlige problemstillinger, som skal løses. Det er velkendt, at faser ikke altid rummer en dækkende beskrivelse af udviklingen, og selv om jeg i denne metasyntese har anvendt en fasemodel, kan og skal den ikke skjule det faktum, at samstemningen mellem fortid, nutid og fremtid begynder allerede under anbringelsen.

Transitionen synes at være glidende, og for unge selv virker transitionen tvetydig: mange budskaber at forholde sig til, mange krav og ikke altid de muligheder, den unge selv ønsker og efterspørger. Heterogeniteten viser sig også her. For tidligere anbragte unge kan det ses som en proces, hvor unge – ofte tilfældigt – får støtte fra andre i uddannelsessystemet eller på arbejdsmarkedet.

REFERENCER

- Andersson, G. (2005). Family relations, adjustment and well-being in a longitudinal study of children in care. *Child and Family Social Work* 2005, 10, 43-56.
- Andersson, G. (2009). Foster children: a longitudinal study of placements and family relationships, *International Journal of Social Welfare*, 18, 13-26.
- Anghel, R. (2011). Transition within transition: How young people learn to leave behind institutional care whilst their carers are stuck in neutral. *Children and Youth Services Review*, 33(12), 2526-2531.
- Arnau-Sabatés, L., & Gilligan, R. (2015). What helps young care leavers to enter the world of work? Possible lessons learned from an exploratory study in Ireland and Catalonia. *Children and Youth Services Review*, 53, 185-191.
- Backe-Hansen, E., Egelund, T., & Havik, T. (2010). *Barn og unge i fosterhjem – en kunnskapsstatus*. Oslo: Nova.
- Batsche, C., Hart, S., Ort, R., Armstrong, M., Strozier, A., & Hummer, V. (2014). Post-secondary transitions of youth emancipated from foster care. *Child & Family Social Work*, 19(2), 174-184.
- Bengtsson, M., Sjöblom, Y., & Öberg, P. (2017). Young care leavers' expectations of their future: a question of time horizon. *Child and Family Social Work*, 23(2), 188-195.

- Berzin, S.C., Singer, E., & Hokanson, K. (2014). Emerging versus emancipating: the transition to adulthood for youth in foster care. *Journal of Adolescent Research, 29*(5), 616-638.
- Buys, N., Tilbury, C., Creed, P., & Crawford, M. (2011). Working with youth in-care: implications for vocational rehabilitation practice. *Disability and Rehabilitation: An International, Multidisciplinary Journal, 33*(13-14), 1125-1135.
- Caspi, A., & Moffitt, T.E. (1993). When do individual differences matter? A paradoxical theory of personality coherence. *Psychological Inquiry, 4*(4), 247-271.
- Collins, M.E. (2001). Transition to adulthood for vulnerable youths: a review of research and implications for policy. *Social Service Review, 75*(2), 271-291.
- Crawford, M., Tilbury, C., Creed, P., & Buys, N. (2011). The role of carers and case-workers in the school-to-work transition of young people in care. *Australian Social Work, 64*(4), 459-474.
- Cunningham, M.J., & Diversi, M. (2013). Aging out: youths' perspectives on foster care and the transition to independence. *Qualitative Social Work, 12*(5), 587-602.
- Curry, S.R., & Abrams, L.S. (2015). "They lay down the foundation and then they leave room for us to build the house": a visual qualitative exploration of young adults' experiences of transitional housing. *Journal of the Society for Social Work and Research, 6*(1), 145-172.
- Devenney, K. (2017). Pathway planning with unaccompanied young people leaving care: biographical narratives of past, present, and future. *Child and Family Social Work, 22*(3), 1313-1321.
- Dima, G., & Skehill, C. (2011). "Making sense of leaving care: The contribution of Bridges model of transition to understanding the psycho-social process." *Children and Youth Services Review, 33*(12), 2532-2539.
- Dixon-Woods, M., Bonas, S., Booth, A., Jones, D.R., Miller, T., Sutton, ... (2006). How can systematic reviews incorporate qualitative research? A critical perspective. *Qualitative Research, 6*(1), 27-44.
- Dixon-Woods, M., Sutton, A., Shaw, R. Miller, T., Smith, J. Young, B., ... (2007). Appraising qualitative research for inclusion in systematic reviews: a quantitative and qualitative comparison of three methods. *Journal of Health Services Research & Policy, 12*(1), 42-47.
- Egelund, T., Christensen, P.S., Jacobsen, T.B., Jensen, T.G., & Olsen, R.F. (2009). *Anbragte børn og unge: En forskningsoversigt*. København: SFI.
- Ellingsen, I.T., Shemmings, D., & Storksen, I. (2011). The Concept of 'Family' Among Norwegian Adolescents in Long-Term Foster Care. *Child and Adolescence Social Work Journal, 28*(4), 301-318.
- Fransson, E., & Storø, J. (2011). Dealing with the past in the transition from care. A post-structural analysis of young people's accounts. *Children and Youth Services Review, 33*(12), 2519-2525.
- Geenen, S., & Powers, L.E. (2007). "Tomorrow is another problem": the experiences of youth in foster care during their transition into adulthood. *Children and Youth Services Review, 29*(8), 1085-1101.
- Glynn, N., & Mayock, P. (2019). "I've changed so much within a year": care leavers' perspectives on the aftercare planning process. *Child Care in Practice, 25*(1), 79-98.
- Goodkind, S., Schelbe, L.A., & Shook, J.J. (2011). Why youth leave care: Understandings of adulthood and transition successes and challenges among youth aging out of child welfare. *Children and Youth Services Review, 33*(6), 1039-1048.
- Gypen, L., Vanderfaellie, J., De Maeyer, S., Belenger, L., & Van Holen, F. (2017). Outcomes of children who grew up in foster care: systematic-review. *Children and Youth Services Review, 76*, 74-83,

- Häggman-Laitila, A., Salohekkilä, P., & Karki, S. (2018). Transition to adult life of young people leaving foster care: a qualitative systematic review. *Children and Youth Services Review, 95*, 134-143.
- Haight, W., Finet, D., Bamba, S., & Helton, J. (2009). The beliefs of resilient african-american adolescent mothers transitioning from foster care to independent living: a case-based analysis. *Children and Youth Services Review, 31*(1), 53-62.
- Hannes, K., & Pearson, A. (2012). Obstacles to the implementation of evidence-based practice in Belgium: a worked example of meta-aggregation. In K. Hannes & C. Lockwood (Eds), *Synthesizing Qualitative Research. Choosing the Right Approach*. Chichester: Wiley-Blackwell & BMJ Books.
- Hannes, K., & Lockwood, C. (2012). *Synthesizing Qualitative Research. Choosing the Right Approach*. Chichester: Wiley-blackwell & BMJ Books.
- Hedin, L. (2017). Support and challenges in the process of leaving care: a Swedish qualitative follow-up study of foster youths' lived experiences. *Qualitative Social Work, 16*(4), 500-514.
- Höger, I., & Sjöblom, Y. (2010). Young people leaving care in Sweden. *Child & Family Social Work, 15*(1), 118-127.
- Howitt, D. (2016). *Introduction to Qualitative Research Methods in Psychology*. Harlow, England: Pearson.
- Hung, I., & Appleton, P. (2016). To plan or not to plan: the internal conversations of young people leaving care. *Qualitative Social Work, 15*(1), 34-54.
- Ibrahim, R.W., & Howe, D. (2011). The experience of jordanian care leavers making the transition from residential care to adulthood: the influence of a patriarchal and collectivist culture. *Children and Youth Services Review, 33*(12), 2469-2474.
- Jansen, A., & Andenæs, A. (2011). 'Heading for Japan': Prospective narratives and development among young people living in residential care. *Qualitative Social Work, 12*(2), 119-134.
- Jansen, A. (2010). Victim or troublemaker? Young people in residential care. *Journal of Youth Studies, 13*(4), 423-437.
- Jansen, A. (2013). Narrative kraftfelt: Utvikling hos barn og unge i et narrativt psykologisk perspektiv. Oslo: Universitetsforlaget
- Johansson, H., & Höger, I. (2012). Education for disadvantaged groups – Structural and individual challenges. *Children and Youth Services Review, 34*(6), 1135-1142.
- Jones, J., & Gragg, J.B. (2012). Transitional foster youth's perceptions of preparation to act as self-advocates: a phenomenological study. *The Family Journal, 20*(4), 411-418.
- Jones, R., Everson-Hock, E.S., Papaioannou, D., Guillaume, L., Goyder, E., Chilcott, ... (2011). Factors associated with outcomes for looked-after children and young people: a correlates review of literature. *Child: Care, Health and Development, 37*(5), 613-622.
- Klinger, E., & Cox, W.M. (2011). Motivation and the goal theory of current concerns. In W.M Cox & E. Klinger (Eds), *Handbook of motivational Counseling*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Klinger, E. (1975). Consequences of commitment to and disengagement from incentives. *Psychological Review, 82*(1), 1-25.
- Klinger, E. (2013). Goal commitments and the content of thoughts and dreams: basic principles. *Frontiers in psychology, 4*, 117.
- Klinger, E., Barta, S.G., & Maxeiner, M.E. (1981). Current concerns: assessing therapeutically relevant motivation. In P.C. Kendall & S.D. Hollon (Eds.), *Assessment Strategies for Cognitive-Behavioral Interventions*. New York: Academic Press.
- Klinger, E. (1994). On living tomorrow today: the quality of inner life as a function of goal expectations. In Z. Zaleski (Ed.), *Psychology of Future Orientation*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

- Lane, T.Y. (2017). Tribulations and achievements: the lived experiences of african american college students formerly in foster care. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 27(3), 141-150.
- Lee, B.R., Cole, A.R., & Munson, M.R. (2016). Navigating family roles and relationships: system youth in the transition years. *Child and Family Social Work*, 21(4), 442-451.
- Leeson, C. (2007). My life in care: experiences of non-participation in decision-making processes. *Child & Family Social Work*, 12(3), 268-277.
- Lewin, K. (1948). Time perspective and morale. In K. Lewin (Ed.), *Resolving Social Conflicts. Selected Papers on Group Dynamics*. New York: Harper Brothers Publishers.
- Little, B. (1983). Personal projects. A rationale and method for investigation. *Environment and Behavior*, 15(3), 273-309.
- Markus, H., & Nurius, P. (1986). Possible selves. *American Psychologist*, 41(9), 954-969.
- Matthews, S., & Sykes, S. (2012). Exploring health priorities for young people leaving care. *Child Care in Practice*, 18(4), 393-407.
- Mendis, K., Lehmann, J., & Gardner, F. (2018). Promoting academic success of children in care. *British Journal of Social Work*, 48(1), 106-123.
- Morton, B. (2015). Seeking safety, finding abuse: stories from foster youth on maltreatment and its impact on academic achievement. *Child & Youth Services*, 36(3), 205-225.
- Natalier, K., & Johnson, G. (2015). No home away from home: a qualitative study of care leavers' perceptions and experiences of 'home'. *Housing Studies*, 30(1), 123-138.
- Nielsen, H.E. (2001). "Så kommer du til et bedre sted". *Samtaler med unge, der har været anbragt på institution eller i familiepleje, om deres liv og om, hvordan truede børn og unge skal hjælpes*. København: Forlaget Børn og Unge.
- Noblit, G.W., & Hare, R.D. (1988). *Meta-Ethnography. Synthesizing Qualitative Studies*. Newbury Park: Sage.
- Nurmi, J.-E. (2001). *Navigating Through Adolescence. European Perspectives*. London: Routledge.
- Omland, G.B., & Andenæs, A. (2019). Peer relationships at residential care institutions for unaccompanied refugee minors: an under-utilised resource? *Qualitative Social Work*, preprint, 1-17.
- Parry, S., & Weatherhead, S. (2014). A critical review of qualitative research into the experiences of young adults leaving foster care services. *Journal of Children's Services*, 9(4), 263-279.
- Pawson, R., Greenhalgh, T., Harvey, G., & Walshe, K. (2005). Realist review – a new method of systematic review designed for complex policy interventions. *Journal of Health Services Research and Policy*, 10(1), 21-34.
- Powers, L.E., Fullerton, A., Schmidt, J., Geenen, S., Oberweiser-Kennedy, ... (2018). Perspectives of youth in foster care on essential ingredients for promoting self-determination and successful transition to adult life: my life model. *Children and Youth Services Review*, 86, 277-286.
- Quest, A.D., Fullerton, A., Geenen, S., & Powers, L. (2012). Voices of youth in foster care and special education regarding their educational experiences and transition to adulthood. *Children and Youth Services Review*, 34(9), 1604-1615.
- Refaeli, T. (2017). Narratives of care leavers: what promotes resilience in transitions to independent lives? *Children and Youth Services Review*, 79, 1-9.
- Reilly, T. (2003). Transition from care: status and outcomes of youth who age out of foster care. *Child Welfare*, 82(6), 727-746.

- Samuels, G.M. (2009). Ambiguous loss of home: the experience of familial (im)permanence among young adults with foster care backgrounds. *Children and Youth Services Review*, 31(1)2, 1229-1239.
- Samuels, G.M., & Pryce, J.M. (2008). "What doesn't kill you makes you stronger": survivalist self-reliance as resilience and risk among young adults aging out of foster care. *Children and Youth Services Review*, 30(1)0, 1198-1210.
- Schjær Jensen, B. (2014). *Inddragelse af udsatte børn og unge i socialt arbejde – reel inddragelse eller symbolsk retorik?* Ph.d.-afhandling, Aalborg Universitet.
- Schofield, G., Larsson, B., & Ward, E. (2017). Risk, resilience and identity construction in the life narratives of young people leaving residential care. *Child & Family Social Work*, 22(2), 782-791.
- Spencer, L., Ritchie, J., Lewis, J., & Dillon, L. (2003). *Quality in Qualitative Evaluation: A framework for Assessing Research Evidence*. London: Strategy Unit.
- Steenbakkens, A., van der Steen, S., & Grietens, H. (2016). 'To talk or not to talk?': Foster youth's experiences of sharing stories about their past and being in foster care. *Children and Youth Services Review*, 71, 2-9.
- Stein, M. (2005). Young people aging out of care: the poverty of theory. *Children and Youth Services Review*, 28(4), 422-434.
- ten Brummelaar, M., Knorth, E.J., Post, W. Harder, A., & Kalverboer, M. (2018). Space between the borders? Perceptions of professionals on the participation in decision-making of young people in coercive care. *Qualitative Social Work*, 17(5), 692-711.
- Tilbury, C., Buys, N., & Creed, P. (2009). Perspectives of young people in care about their school-to-work transition. *Australian Social Work*, 62(4), 476-490.
- Tilbury, C., Creed, P., Buys, N., & Crawford, M. (2014). Making a connection: school engagement of young people in care. *Child and Family Social Work*, 19, 455-466.
- Van Audenhove, S., & Laenen, F.V. (2017). Future expectations of young people leaving youth care in Flanders: the role of personal and social capital in coping with challenges. *Child & Family Social Work*, 22, 256-265.
- Wulczyn, F., Harden, B., & Barth, R.P. (2005). *Beyond Common Sense Child Welfare, Child Well-Being, and the Evidence for Policy Reform*. London: Routledge.